

علیرضا سلطانی: | دیپلماسی، در نبود بشک‌های نفت

بشک‌های نفت تعیین‌کننده جایگاه و قدرت کشورها در بازار جهانی نفت و نهادهای بین‌المللی است. این عبارتی است که بارها از سوی بسیاری از صاحب‌نظران و تحلیلگران اقتصادی و سیاسی و از جمله وزیر نفت ایران در بیان جایگاه و میزان تاثیرگذاری کشورهای نفتی در عرصه‌های سیاسی و اقتصادی بین‌المللی و همچنین رایزنی‌ها و چانه‌زنی‌های بین‌المللی مطرح شده است.

تجارب تاریخی و سوابق کشورهای نفتی در بازارهای جهانی و اوپک نیز این واقعیت را تایید می‌کند. موقعیت پایدار عربستان در اوپک و بازار نفت و همچنین حضور این کشور در جمع کشورهای ۲۰، رهبری روسیه در جمع کشورهای عمده تولیدکننده غیراوپک و همچنین نقش و جایگاه ایالات‌متحده آمریکا در سال‌های اخیر در کنترل بازار نفت نیز در این راستا قابل توجه است. بر اساس این منطق، ایران که هم‌اکنون زیر تحریم‌های نفتی آمریکا قرار دارد نمی‌تواند در تحولات، معادلات و فرآیند تصمیم‌گیری‌های بازار نفت به‌ویژه اوپک مؤثر باشد.

اما این واقعیت سبب نشده ایران عطای بازار جهانی نفت و اوپک را به دلیل کاهش بشک‌های نفت در نتیجه تحریم‌های اقتصادی به لقایشان ببخشد و به بازیگری منفعل و حاشیه‌ای در این دو حوزه تبدیل شود. ایران در طول دو سال اخیر و دوره پیشین تحریم‌های اقتصادی به‌خوبی توانسته جای خالی بشک‌های نفتی خود را با دیپلماسی فعال و کنش‌گرا پر کند و در معادلات بازار جهانی نفت و همچنین تحولات، روندها و تصمیم‌گیری‌های اوپک تاثیرگذار باشد.

جایگاه ایران در نقشه جهانی انرژی که این کشور را به‌عنوان بزرگ‌ترین دارنده مجموع ذخایر هیدروکربوری (نفت و گاز) دنیا می‌شناسد، عنصر مهمی در پذیرش نقش و نفوذ ایران در عرصه جهانی انرژی است. دیر یا زود نفت ایران به بازارهای جهانی باز می‌گردد و بازارهای جهانی به انرژی ایران برای ثبات، تعادل و مهم‌تر از آن امنیت پایدار انرژی نیاز دارند. این مهم از نقشی که ایران در گذشته برای ایجاد ثبات و امنیت در بازار نفت ایفا کرده، مشخص

است.

برای بازارهای جهانی، سابقه ایران برای ایجاد ثبات در بازار، روشن و مثبت است. ایران مانند کشورهای چون عربستان، روسیه و آمریکا از ابزار نفت برای اهداف خاص سیاسی و منافع یکطرفه استفاده نکرده است. نقش‌آفرینی‌های ایران برای تاثیرگذاری در بازار نفت به نفع کشورهای تولیدکننده، عموماً جمعی و در چارچوب اوپک بوده است.

از طرف دیگر آنچه سبب شده بازارهای جهانی و عناصر آن، همچنین اوپک و اعضای آن و دیگر کشورهای عمده تولیدکننده نفت، همچنان به نقش‌آفرینی ایران اعتقاد داشته و آن را بپذیرند، تجربه بازگشت سریع ایران به بازارهای جهانی با وجود فشارها و تهدیدهای خارجی و داخلی ایران پس از اجرای برجام در ماه‌های پایانی سال ۹۴ بود.

ایران با اجرای برجام و با وجود فشارهای کشورهایمانند عربستان برای مدیریت بازگشت تدریجی ایران به بازار نفت و در شرایطی که قیمت نفت در سراسری قرار داشت، به‌صورت هدفمند و بدون توجه به شرایط بازار و صرفاً با نیت تامین منافع ملی کشور، صادرات نفت را به‌سرعت افزایش داد و برخلاف پیش‌بینی‌ها در کمتر از دو ماه به سطح عادی رساند. این توانمندی به‌صورت بالقوه در شرایط کنونی وجود دارد، و ایران را به قدرتی فعال در عرصه جهانی نفت قرار داده است. اعتبار وزیر کنونی نفت ایران نیز از دلایل دیگر این کنشگری است که تا حد زیادی توانسته جای بشکه‌های نفت را پر کند.

در واقع درایت و هوشمندی زنگنه باعث شده که ظرفیت‌های بالقوه ایران در حوزه نفت در نبود یا سطح پایین بشکه‌های نفت آن، بالفعل شود. حضور مؤثر تیم ایرانی در اجلاس‌های اخیر اوپک و نقشی که در اصلاح روندی که با محوریت عربستان سعودی و روسیه برای دور زدن اعضای اوپک و ایجاد ترتیبات جدید و مخالف با سازوکارهای اوپک در نشست پیشین ایفا کرد، به‌خوبی مؤید این مهم است.

نکته قابل توجه اینکه تیم نمایندگی ایران در اجلاس‌های فصلی اوپک به رهبری زنگنه، با وجود اینکه به عملکرد اوپک و اعضای آن نسبت به تحریم‌های اعمالی آمریکا علیه دو عضو یعنی ایران و ونزوئلا، انتقاد داشته، اما هیچ‌گاه از موضع ضعف و التماس در مقابل اعضا قرار نگرفته و همواره تلاش داشته با خلاقیت و ابتکار عمل و روحیه مقاومتی، سیاست‌ها و اهداف خود را در اوپک دنبال کند.

در اصل کاهش بشک‌های صادراتی نفت، نه تنها اعتماد به نفس ایران را در سطح جهانی و اوپک کاهش نداده، بلکه با تفسیر شرایط به جنگی تمام عیار، اعتماد به نفس آن را در مواجهه با چالش‌ها و مشکلات و همچنین نقش‌آفرینی در مجامع بین‌المللی نفت و انرژی افزایش داده است.

اما باید در نظر گرفت این شرایط و توانمندی نمی‌تواند پایدار باشد. به‌طور قطع آنچه پایدار است همان بشک‌های نفت است که حرف اصلی را در بازارهای جهانی و مجامع بین‌المللی انرژی و حتی در رایزنی‌ها و معادلات سیاسی، اقتصادی و امنیتی بین‌المللی خواهد زد.

علیرضا سلطانی

کارشناس اقتصاد انرژی